

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

***АРТЕМЕНКО О.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день підприємницька діяльність впевнено ввійшла в усі галузі сільського господарства. Ринкової економіки відродила в Україні активний розвиток підприємництва та вимагає від підприємців нової психології, освоєння нових професій, нових підходів до людей, до їх діяльності і найголовніше – нових знань. Виробництво конкурентоздатної продукції на сучасних підприємствах вимагає від підприємців високої компетенції та кваліфікації під час здійснення підприємницької діяльності. Глибоке знання ринкових відносин та основних законів ринкової економіки, зокрема організації підприємницької діяльності потрібні всім – і тим хто має власний бізнес, і тим, хто наймається на роботу, і тим, хто продає, і тим, хто купує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми функціонування підприємницької діяльності в підприємствах АПК присвячено багато наукових праць як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Серед них: А.Г. Агафонова, В.Г. Андрійчук, Г.О. Андрусенко, З.С. Варналій, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинський, З.М. Захарчишин, О.О. Красноруцький, Г.Є. Мазнев, Г.М. Підлісецький, А.І. Шваб, О.В. Шкільов, А.Д. Черняхівський.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в розробці та обґрунтуванні теоретичних, методичних та організаційних засад що до забезпечення та оцінки економічної стійкості функціонування підприємницької діяльності в підприємствах АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для безпосередньої організації підприємницької діяльності в сільському господарстві потрібні знання з багатьох дисциплін. В першу чергу йдеться про економічну теорію, менеджмент та маркетинг, які є підґрунтям для створення та функціонування власного бізнесу в цілому та знання спеціальних галузевих наук зокрема.

Трансформація і розвиток ринкової економіки активізували структурні перетворення в галузях рослинництва та тваринництва, а також в переробній галузі яка, передусім, викликала зміни в організаційно-правових формах власності, структурах підприємств, їх розмірах та асортименті виробленої продукції, який формується з безпосереднім визначенням попиту та пропозиції.

Підприємець повинен володіти головними знаннями з економічної теорії, які полягають у з'ясуванні закономірностей, причин і факторів, що визначають ринкову ціну товару, переходу індивідуальних витрат виробництва в суспільну ринкову ціну.

Знання з маркетингу дасть змогу визначити таку систему організації роботи фірми, коли рішення про обсяги виробництва приймаються на основі спеціального визначення потреб споживачів, їх прогнозу та управління. Виробник товарів або продукції, послуг від пасивної функції виробництва і пропозиції товарів переходить до активної поліфункції формування попиту поряд із виробництвом товарів [1].

Ключову роль у формуванні підприємства відіграє рівень підготовки кадрів: вивчення передових методів підприємництва, створення мережі консультативних центрів. Велике значення має створення правового поля. Це, насамперед, наявність законів, які регулюють підприємницьку діяльність, створюють найбільш сприятливі умови для розвитку підприємництва, спрощена процедура відкриття та реєстрації підприємства, захист підприємця від державного бюрократизму, вдосконалення податкового законодавства, розвиток співпраці із зарубіжними країнами. Менеджмент-це сукупність принципів, методів і заходів управління виробництвом з метою підвищення ефективності виробництва та збільшення прибутку [2].

У сучасних економічних дослідженнях виділяють такі елементи підприємницького середовища: економічний стан; політична ситуація; правові, соціально-культурні, технологічні, географічні, інституціональні, організаційно-технічні. Останніми роками вчені-економісти, характеризуючи особливості ситуації в Україні, все частіше вдаються до таких визначень, як «нестабільна економіка» або «економічна криза». Крім кризового забарвлення, специфіка економічної ситуації в Україні має широкий спектр ознак моделі національного господарювання. Серед них історико-економічні традиції, національно-культурні навички праці і підприємництва,

демографічні особливості господарювання в його ретроспективі та інші фактори, врахування котрих обов'язкове як при теоретичному обґрунтуванні національної концепції підприємництва, так і в практиці економічного розвитку України [3].

Немало українських учених розглядають підприємництво - як перш за все організацію економічної діяльності, а потім уже одержання прибутку. У ст. 42 Господарського кодексу України підприємництво визначається як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Якщо порівняти визначення підприємницької діяльності, котре подане у Господарському кодексі України, з визначенням у Законі України «Про підприємництво», то незмінним залишилось виділення таких рис підприємницької діяльності, як самостійність, ініціативність, систематичність і наявність власного ризику в процесі здійснення господарської діяльності [4].

Підприємницька діяльність неможлива без залучення інвестицій для розвитку власної справи, вона вимагає детальної розробки штатного розкладу, розрахунку необхідної кількості матеріально-технічних та енергетичних ресурсів, дослідження ринків збуту, визначення конкурентоспроможності продукції, та обґрунтування оптимальної стратегії розвитку підприємства. Для успішного розвитку підприємницької діяльності в умовах ринку підприємці найчастіше стикаються з проблемою-брак коштів.

Становлення цивілізованого підприємництва в нашій державі можливе тільки за умови ліквідації впливу всіх негативних чинників і причин, що їх породжують.

До основних причин можна віднести: недостатню теоретичну базу; відсутність дієвих механізмів реалізації державної політики, спрямованої на підтримку підприємництва; високий податковий тиск; обмеженість або повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів; недосконалість системи підготовки і перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності; стихійні, невпорядковані дії підприємців внаслідок інформаційної ізоляції.

Підприємницька діяльність за своєю природою є дуже вразливою в умовах нестабільності і різних коливань ринкової кон'юнктури. Саме тому підприємництво вимагає формування специфічного середовища, яке б сприяло його динамічному розвитку.

Підприємницьке середовище інтегрує в собі суспільно-економічну ситуацію, що охоплює ступінь економічної свободи, наявність підприємницького інституту, домінування економічних зв'язків ринкового типу, діапазон можливостей для формування і використання капіталу (фінансових ресурсів) [2].

Із метою забезпечення зайнятості населення та економічної стабільності в східноєвропейських країнах велика роль відведена середньому і малому підприємництву. Результати досліджень, проведені українськими вченими, свідчать, що наша держава відстає від економічно розвинених країн світу у частці внеску малих підприємств у ВВП країни таблиця 1.

Таблиця 1

**Міжнародна характеристика підприємств
малого і середнього підприємництва**

Країна	Кількість діючих малих підприємств, тис. одиниць	Кількість малих підприємств на 1000 чол.	Частка малих підприємств у ВВП, %
Великобританія	2740	46	50-53
Німеччина	3306	40	54-57
Італія	3920	68	57-60
Франція	1890	35	55-62
США	19700	68	50-52
Японія	6516	51	52-55
Росія	3845	26	11-12
Україна	846	17	7-9

Кожна країна має свої географічні, економічні, демографічні, соціально-політичні умови які впливають на особливості розвитку підприємництва:

– *географічні* – Україна має різноманітний і потужний природно-ресурсний потенціал і сприятливе географічне положення, багата мінеральними, земельними та рекреаційними ресурсами;

– *економічні* – це пропозиція товарів і попит на певні види товарів, обсяги грошових коштів, які покупці можуть витратити на покупки, надлишок або брак робочих місць, робочої сили. На економічну обстановку впливає також обсяг позикових коштів, до яких звертаються підприємці при фінансуванні своїх ділових операцій і які надають їм кредитні установи;

– *демографічні* – наявність економічно активного населення, трудових ресурсів, його статевікових груп, народжуваність, смертність і т. д.;

– *соціальні* – пенсійне забезпечення, компенсації, допомоги при народженні дитини й ін. Істотну роль відіграють моральні та релігійні норми, які залежать від соціально-культурного середовища. Це має прямий вплив на попит. Соціальні умови впливають на ставлення окремої людини до роботи, що в свою чергу впливає на результати праці [5].

В малому бізнесі України зайнято понад 5 млн. чоловік, які виробляють 9 % продукції від всього внутрішнього валового продукту.

Головними своїми проблемами підприємці називають недосконалу законодавчу базу, хабарництво та недосконалу існуючу систему оподаткування.

Без державної підтримки малого і середнього підприємництва, що здійснюють державні органи управління, які мають спеціальні служби, органи регіонального та місцевого управління й державної адміністрації підприємницька діяльність не зможе ефективно функціонувати. Через високі податки, низьку державну підтримку близько 12,5 % підприємницьких структур малого бізнесу в Україні тільки за 2016-2017 роки зупинили своє існування.

Спеціальним органом державної підтримки підприємництва в Україні є Державний комітет сприяння малим підприємствам і підприємництву.

Висновки. Ефективне управління бізнесом можливе при умові виконання основних функцій менеджменту-планування, що є одним з елементів успішного ведення бізнесу. Під час планування визначаються завдання та мета діяльності, шляхи вирішення завдань та заходів які необхідно здійснювати а також шляхи ресурсного забезпечення. В умовах ринкової економіки підприємницькі структури в АПК повинні аналізувати стан ринкового середовища та вміти своєчасно перебудувати своє виробництво згідно вимогам, вчасно передбачати зміну попиту та пропозиції на ринку. Гнучка система планування виробництва за декількома варіантами зможе захистити підприємця від впливу можливих негативних зовнішніх та внутрішніх факторів та допоможе проаналізувати імовірні шляхи виходу із кризового становища з найменшими втратами.

Без підтримки державою малого та середнього бізнесу його діяльність неможлива.

Література.

1. **Андрійчук В.Г.** Економіка аграрних підприємств: [підручник] / **В.Г. Андрійчук** – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. **Варналій З.С.** Основи підприємництва: [навчальний посібник] / **З.С. Варналій**. – К.: Знання-Прес, 2002. – 239 с.
3. **Галушко В.П.** Економіка світового сільського господарства: [Підручник] / За ред. **В.П. Галушко, В.К. Берегового**. – К.: ЗАТ «Нічлава», ТОВ ЦТІ«Енергетика та електрифікація», 2011. – 1000 с.
4. **Гудзинський О.Д.** Менеджмент у системі агробізнесу: [навчальний посібник] / **О.Д. Гудзинський**. – К. : Урожай, 1994. – 240 с.
5. **Захарчишин Г.М.** Основи підприємництва: [навчальний посібник] / **Г.М. Захарчишин**. – К. : Знання, 2008. – 437 с.
6. **Черняховський А.Д.** Організація управління в умовах риночних відносин / **А.Д. Черняховський**. – Київ : МЗУУП, 1994 г.
7. **Мазнев Г.Є.** Організація підприємницької діяльності: [Навчальне видання] / **Г.Є. Мазнев, О.О. Красноруцький, О.О. Артеменко**. – Харків : ХНТУСГ, 2006. – 57 с.
8. **Шваб А.І.** Основи підприємництва: [навчальний посібник] / **А.І. Шваб**. – [2-е вид.]. – К. : Каравела, 2007. – 386 с.
9. **Сілічова Н.Є.** Малий бізнес в Україні стан та перспективи розвитку / **Н.Є. Сілічова** // Економічні інновації. – 2015. – Вип. 59. – С. 303-305.

References.

1. **Andriychuk V.G.** (2002). *Ekonomika agrarnih pidpriemstv [Economics of agricultural enterprises]*. (2d ed.). Kyiv: KNEU, p. 624 [in Ukrainian].
2. **Varnaliy Z.S.** (2002). *Osnovi pidpriemnitstva [Fundamentals of entrepreneurship]*. Kyiv: Znannya-Pres, p. 239 [in Ukrainian].
3. **Galushko V.P., and Beregoviy V.K.** (Eds.). (2011). *Ekonomika svitovogo sil'skogo gospodarstva [Economics of world agriculture]*. Kyiv: ZAT «Nichlava», TOV TsTI«Energetika ta elektrifikatsiya», p. 1000 [in Ukrainian].
4. **Gudzinskiy O.D.** (1994). *Menedzhment u sistemi agrobiznesu [Management in the agribusiness system]*. Kyiv: Upozhay, p. 240 [in Ukrainian].
5. **Zaharchishin G.M.** (2008). *Osnovi pidpriemnitstva [Fundamentals of entrepreneurship]*. Kyiv: Znannya, p. 437 [in Ukrainian].
6. **Chernjahovskij A.D.** (1994). *Organizaciya upravlenniya v usloviyah rynochnyh odnoshenij [Management organization in the conditions of market relations]*. Kyiv: MZUUP [in Russian].
7. **Maznev G.E., Krasnorutskiy O.O., and Artemenko O.O.** (2006). *Organizatsiya pidpriemnikskoyi diyalnosti [Organization of the business]*. Kharkov: HNTUSG, p. 57 [in Ukrainian].

8. **Shvab L.I.** (2007). *Osnovi pidpriemnitstva [Fundamentals of entrepreneurship]*. (2 d ed.). Kyiv: Karavela, p. 386 [in Ukrainian].

9. **Silichova N.E.** (2015). *Malyi biznes v Ukrayini stan ta perspektivi rozvitku [Small business in Ukraine state and prospects of development]*. *Ekonomichni innovatsiyi – Economic innovation*, Issue. 59, pp. 303-305 [in Ukrainian].

Анотація.

Артеменко О.О. Об'єктивні передумови становлення та умови функціонування підприємницької діяльності в підприємствах АПК.

В статті розглянуті об'єктивні передумови становлення та умови функціонування підприємницької діяльності в Україні, яка згідно зі ст. 42 ГК України з лютого 1991 року є однією із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності і, як в зарубіжних країнах з ринковою економікою є однією з найпрестижніших. Суб'єкти господарювання, особливо малого та середнього бізнесу, ще до цього часу вимушені працювати в важких, несприятливих для ведення бізнесу умовах.

Ключові слова: економічна ефективність, ринок, підприємництво, бізнес.

Аннотация.

Артеменко А.А. Объективные предпосылки становления и условия функционирования предпринимательской деятельности на предприятиях АПК.

В статье рассмотрены объективные предпосылки становления и условия функционирования предпринимательской деятельности на Украине, которая согласно со ст. 42 ХК Украины с февраля 1991 года является одной из составляющих творческой, поисковой и рискованной социальной деятельности и как в зарубежных странах с рыночной экономикой является наиболее престижной. Субъекты хозяйствования, особенно малого и среднего бизнеса, до настоящего времени сталкиваются с тяжелыми неприятными для ведения бизнеса условиями.

Ключевые слова: экономическая эффективность, рынок, предпринимательство, бизнес.

Abstract.

Artemenko O.O. Objective conditions of formation and conditions of business functioning at the enterprises of agro industrial complex.

The article considers objective prerequisites for the formation and conditions of business functioning in Ukraine, which in accordance with article 42 of HC Ukraine since February 1991, is part of creative and risky social activities and in foreign countries with market economies is the most prestigious. Businesses, especially small and medium-sized businesses, up to the present time, face severe unpleasant business conditions.

Key words: economic efficiency, market, business, business.